

Kennishetwerk Krimp Noord-Nederland

NIEUWSBRIEF NUMMER 4, SEPTEMBER 2012

COLUMN

De samenstelling van de Drentse bevolking verandert. Ik zie het in mijn eigen omgeving. Het aantal 65 plussers neemt aanzienlijk toe, terwijl het aantal jongeren tot 25 jaar de komende jaren terugloopt. Deze ontwikkelingen kunnen we niet stoppen, we zullen ze wel moeten meenemen in ons beleid, want de gevolgen zijn zichtbaar en voelbaar.

Demografische ontwikkeling gaat niet alleen over wonen en onderwijs. Het raakt vele terreinen. Van zorg en welzijn tot mobiliteit, van leefbaarheid tot economie en arbeidsmarkt. Bij wonen en bereikbaarheid heeft de provincie een duidelijke rol. Ik zie dan ook echt meerwaarde in de regionale woonvisies die we momenteel samen met de gemeenten opstellen. Ook bij de OV-concessieverlening ligt onze rol voor de hand.

Als we het hebben over 'voorzieningen' en 'onderwijs', zijn de gemeenten de spelbepaler. Juist op deze onderwerpen, kunnen we wel een rol spelen. Het gaat dan meer om faciliteren, stimuleren, voorwaarden scheppen en het ondersteunen van gezamenlijke processen. Hierbij vind ik het van belang dat er ook een duidelijke vraag ligt van de gemeenten. Een mooi voorbeeld is de samenwerking met de Oost-Drentse gemeenten, waar we werken aan een regionaal voorzieningenplan. Dit onderzoek geeft antwoord op de vraag waar inwoners van de verschillende kernen in de gemeente naar toe gaan om gebruik te maken van bepaalde voorzieningen. Deze gegevens zijn voor gemeenten relevant om toekomstig beleid op het gebied van voorzieningen te kunnen ontwikkelen.

De provincie probeert daarnaast de kennis te vergroten over de effecten van bevolkingsdaling. Dit doen wij onder andere door experimenteren. Ik noem ter illustratie het project 'vijf sterren samenwerking' van de BOKD. Het in stand houden van alle voorzieningen is gegeven de financiële en demografische ontwikkeling niet mogelijk. Maar wat kunnen de inwoners zelf organiseren? Deze vraag staat centraal in het project. In mijn visie kan een cluster van dorpen zeker tot meer samenwerking komen.

Ik realiseer me dat de demografische ontwikkeling - of het nu gaat om groei in het verleden, of om krimp meer in de toekomst - een belangrijke ontwikkeling is, die invloed heeft op vele beleidsterreinen. We zullen mijns inziens krimp niet centraal moeten stellen, maar integraal meenemen.

Demografische ontwikkeling in Drenthe zal blijven. Onze rol is om daar adequaat op te anticiperen, vooral door gemeenten te faciliteren in hun keuze. Dan kunnen de gevolgen beperkt blijven.

Rein Munniksmas,
 Gedeputeerde Ruimtelijke ontwikkeling Drenthe

NIEUWS UIT DE PROVINCIES: FRYSLÂN

Friese dorpen zonder school leefbaar

In de discussie over de kleine scholen in de kleine dorpen in Fryslân wordt vaak de leefbaarheid betrokken. Verondersteld wordt dat dorpen met een basisschool veel aantrekkelijker zijn voor gezinnen met jonge kinderen. Maar is dat ook zo? Zijn de dorpen met een school 'groener' en dorpen zonder school 'grijzer'? Om een antwoord te geven op die vragen heeft Partoer onderzoek gedaan naar de leefbaarheid en demografische processen in de dorpen met een school en dorpen zonder school.

Leefbaarheid in Friese dorpen zonder school niet anders dan in dorpen met een school

Qua leefbaarheid zijn er tussen de dorpen met een school en de dorpen zonder school geen verschillen van betekenis. Zo is de werkgelegenheid en het gemeenschapsleven in de dorpen zonder school gelijk aan hetgeen wij in de dorpen met een school zien. Omgerekend per 100 inwoners is het voorzieningenniveau in de dorpen zonder school zelfs gunstiger.

Ook de demografische processen in de Friese dorpen met een school en dorpen zonder school komen met elkaar overeen

Dat wil zeggen dat de ontwikkeling van het inwonersaantal, het aandeel 65-plussers, de grijze druk, het aandeel jongeren, de groene druk, het aandeel huishoudens met kinderen en het aandeel basisschoolleerlingen in de dorpen met een school en de dorpen zonder school gelijk aan elkaar is.

Conclusie

Er is geen samenhang tussen school en leefbaarheid. De school heeft geen invloed op demografische processen in de kleine dorpen.

E.C.M. van Ruijven, M. Jokhan en L. Crommentuijn
 (2012), Leefbare dorpen zonder school.

Partoer: www.partoer.nl

KENNISNETWERK KRIMP NOORD-NEDERLAND (KKNN)

ÉÉN LOKET, VAN EN VOOR HET NOORDEN

Pilot Schiermonnikoog

In 1995 had Schiermonnikoog ongeveer 1.000 inwoners. Sinds die tijd is het aantal inwoners gedaald naar 940 in 2010. Deze daling lijkt zich voort te zetten. Prognoses geven aan dat in 2025 het inwoneraantal is gedaald tot rond 800 inwoners. De samenstelling van de inwoners is in die jaren ook gewijzigd, waarbij het accent ligt op ontgroening en een sterke vergrijzing.

De bevolkingskrimp lijkt de grootste bedreiging voor Schiermonnikoog maar is dat niet. De grootste bedreiging is dat er te weinig beschikbare en betaalbare woningen zijn. Werk is ook geen probleem, dat is er genoeg, het is de eenzijdigheid van de arbeidsmarkt op Schiermonnikoog.

De gemeente heeft Partoer (Sjoerd IJdema) en KplusV (Frans Jorna) gevraagd een plan te maken waarin de geschetste problematiek centraal staat.

De eerste stap is het probleem op tafel leggen, bij de bevolking. De urgentie bepalen, waar leidt de huidige situatie toe? Een basis leggen om straks keuzes te kunnen maken. Deze zomer en herfst wordt op het eiland met sleutelfiguren gepraat, komen er laagdrempelige inloopen en praat cafés waarin het thema geagendeerd wordt. Deze fase eindigt met een avond in het dorps huis waarin de resultaten van de eerste fase worden gepresenteerd. Dit vormt de basis voor drie scenario's. De scenario's zijn: I-Niets doen, II-Go with the Flow, III-Het roer om, aan de slag!

De keuze van het scenario vormt het uitgangspunt voor fase 2 van het project.

Voor meer informatie:

Sjoerd IJdema (Partoer)
sijdema@partoer.nl
06 39845075

2

“NESTJE IS AL VOOR MIJ GEBOUWD”

Sabine Meier werkt inmiddels enkele maanden als lector Krimp binnen de Hanzehogeschool Groningen, vanuit het Kenniscentrum NoorderRuimte. Wat zijn de onderzoeksgebieden waar zij zich mee gaat bezighouden en zijn er al concrete projecten te noemen? En hoe verloopt de samenwerking met het KKNN en de RUG? Een gesprek met een gedreven vrouw en onderzoeker.

Netwerkfunctie

Allereerst wil Sabine Meier graag direct wat kwijt over het KKNN: “Ik ben nu een aantal keren bij een Krimpcafé om tour geweest. Wat mij opvalt is dat die middagen informatief zijn voor veel verschillende partijen en niveaus, voor burgers, kennisinstellingen, bestuurders van zowel dorpsverenigingen als provincies, voor het bedrijfsleven en professionals. De onderwerpen zijn gevarieerd en ik kan in ieder geval zeggen dat de netwerkfunctie goed werkt. Ik heb inmiddels al zoveel mensen gesproken. Ook kom ik via het KKNN makkelijk in aanraking met het totale netwerk en met interessante gesprekspartners. In die zin is het nestje al voor mij gebouwd.”

Rol als lector

In alle gesprekken met de verschillende stakeholders kijkt Sabine Meier als lector heel specifiek naar de eventuele onderzoeksvragen vanuit de praktijk waar het lectoraat Krimp iets mee kan. “Ik heb een inhoudelijke insteek. Kan ik met mijn kennis iets betekenen voor een vraag uit de praktijk? Er ligt een Kennisagenda. Voor het deel ‘Wonen’ en ‘Bewonerservaringen’ zijn Tialda Haartsen (RUG: FRW), Angelique van Wingerden (projectleider KKNN) en ik samen met de experts uit het veld bezig prioritering van de vragen aan te brengen en vervolgens deze onderzoeksvragen verder uit te werken. Samen kijken we of we financiering kunnen vinden om gericht onderzoek te doen.”

Docentonderzoekers

Vanaf september starten drie docentonderzoekers binnen het lectoraat Krimp. In totaal gaat het om 1 fte. Jaap Postma, Mariëlle Bovenhoff en Jantine Bouma gaan zich bezighouden met verschillende onderzoeksvragen.

Thema's

Sabine Meier: “Sommige onderzoekslijnen moeten nog worden uitgewerkt, maar een paar hebben wel al concrete vorm. In ieder geval zullen we het onderzoek naar het zelforganiserend vermogen in kleine dorpen voortzetten (zie Dorpsonderzoeken.nl). Wat waarderen mensen in hun dorp, welke ideeën hebben zij en hoe geven zij vorm aan initiatieven? Het onderzoek van Jannie Rozema en andere onderzoekers levert al een hele tijd een bijdrage aan het maken van dorpsvisies.

Een tweede grote thema is Herbestemming van bestaande gebouwen en gebieden. Vanuit de Lectoraten Ruimtelijke Transformaties en Krimp hebben Mieke Oostra en ik gezamenlijk een RAAK subsidie toegekend gekregen rondom de herbestemming en transformatie van naoorlogse woningen.”

Een derde thema is de levensloopbestendige woonomgeving, oftewel een gezonde woonomgeving en woning. “Hoe kun je landelijke woonomgevingen levensbestendig maken? Dit is ook gelieerd aan Healthy Ageing. Met de Lector Facility Management Mark Mobach van ons kenniscentrum wil ik een onderzoekslijn uitwerken waarin we kijken naar de relatie tussen het wonen in krimpgebieden, het proces van zorgverlening en de ruimtelijke structuur van de woonomgeving,” aldus Sabine Meier. “Het mooie is dat deze drie onderzoekslijnen enerzijds dicht in de buurt van mijn expertise komen en anderzijds actuele, praktijkgerichte vragen zijn. Als architectuursocioloog heb ik me de laatste jaren verdiept in het onderwerp plaatsidentiteit. Daarbij richtte ik me op de vragen zoals: waarom hechten mensen aan bepaalde woonomgeving, woning en architectonische esthetiek, waarom kiezen mensen voor bepaalde plaatsen, wat waarderen zij in hun woonomgeving en hoe kun je als architect en stedenbouwer tegemoet komen aan de functionele maar ook emotionele woonbehoeften?”

Volop richting dus al. Sabine Meier is gedreven en heeft er zin in: “De samenwerking met de RUG en met het werkveld is er. Laten we dit uitbouwen en omzetten in goede onderzoeksprojecten. Ik heb er vertrouwen in dat we veel aan elkaar kunnen hebben!”

NIEUWS UIT DE PROVINCIES: DRENTHE

Voorzieningenbeleid voor 35 dorpen van Aa en Hunze

De gemeente Aa en Hunze werkt aan een toekomstgericht voorzieningenbeleid. Vorig jaar is gewerkt aan een beleidskader, met als insteek: alleen door innovatief en samenwerkend te opereren kunnen we blijven bouwen aan een levendige en zorgzame samenleving en aan de kwaliteit van wonen en voorzieningen. Functies zijn het uitgangspunt – ontmoeten, leren, zorgen, sporten, welzijn en cultuur – , voorzieningen en gebouwen zijn een middel. Voorzieningen blijven behouden indien ze levensvatbaar zijn en blijven.

Dit jaar wordt gewerkt aan een uitwerking per functie en een uitwerking per dorp. Inmiddels ligt er een concept. Hiervoor is gewerkt met twee ontwikkellijnen.

Minimum: deze lijn gaat uit van behoud van de voorziening tot het draagvlak te gering wordt en/of onder een wettelijke normen komt. Dan verdwijnt het gebouw, de voorziening en/of de functie.

Maximum: in deze ontwikkellijn staat de kwaliteit centraal. We wachten niet af, maar ontwikkelen oplossingen en maken combinaties van functies en locaties. Waar nodig gaat dit gepaard met sanering.

Aldus is een strategie ontwikkeld voor de functies onderwijs (scholen), ontmoeten (o.a. dorpshuizen) en kindvoorzieningen (o.a. peuterspeelzalen). Ook is een strategie per dorp ontwikkeld. Deze uitwerking is de basis voor de gesprekken die de wethouder nu voert tijdens zijn ronde langs alle dorpen. De keuzes maken we namelijk in overleg met de inwoners en instanties: wat wil men, wat kan men en wat is er dan mogelijk? Wel geven we als gemeente – in onze rol als regisseur – een richting mee die ons inziens het meest wenselijk is.

Voor meer informatie:

Geske Barendregt (BMC) 06-23881305

NIEUWS UIT DE PROVINCIES: GRONINGEN

Het Kennisplatform Kindvoorzieningen Noord-Groningen: voor behoud van kwaliteit van onderwijs en opvang op het Groninger platteland

Het Kennisplatform Kindvoorzieningen Noord-Groningen is een nieuw initiatief op het Groninger platteland. Zeven gemeenten, de provincie Groningen, schoolbesturen, kinderopvang en peuterspeelzaalwerk bundelen hun krachten rondom de vraagstukken van ontgroening en omvang van kindvoorzieningen. Niet krimp maar kwaliteit van voorzieningen en optimale ontwikkeling van kinderen staat daarbij voorop.

Centraal staat de ontwikkeling van integrale kindvoorzieningen als kans voor behoud van kwaliteit van onderwijs en opvang. Een integrale kindvoorziening is, kort gezegd, een voorziening voor kinderen, waar zij gedurende de dag komen om te leren, spelen, ontwikkelen en ontmoeten. De voorziening biedt een totaalpakket aan onderwijs, opvang en ontwikkeling.

4

In de regio zijn al veel initiatieven en er is veel kennis aanwezig over integrale kindvoorzieningen. Het Kennisplatform Kindvoorzieningen organiseert dat deze kennis wordt gedeeld en –ontwikkeld. Het is een ontmoetingsplek voor ondersteuning, informatie en inspiratie voor

ouders, bewoners, professionals en bestuurders. Samen wordt gezocht naar de best passende scenario's voor het Groninger platteland: wat zijn voor deze regio de nieuwe creatieve oplossingen. Daar is dialoog en draagvlak bij ouders en bewoners voor nodig; commitment bij professionals en een gedeelde visie en strategie bij bestuurders. Door het bundelen van krachten ontstaan nieuwe mogelijkheden voor behoud van hoge kwaliteit van onderwijs en opvang in Noord-Groningen. Daaraan wil het Kennisplatform een bijdrage leveren.

Het Kennisplatform kindvoorzieningen Noord-Groningen wordt gefinancierd vanuit de Reserve Leefbaarheid Krimpgebieden 2011-2020. De zeven gemeenten participeren zelf actief mee door middel van cofinanciering.

Voor contact:

Janny Reitsma
projectleider Kennisplatform Kindvoorzieningen
Noord-Groningen
info@jannyreitsma.nl
0653937394

RECENT VERSCHENEN RAPPORTEN/ONDERZOEKEN

Krimp en regionale samenwerking: Lessen uit de praktijk van Noord-Nederland
Bureau PAU

De sociale gevolgen van krimp: "Wij gaan Pekel niet uit"
SEV

Leefbare dorpen zonder school
Partoer

Landbouw en recreatie in krimpregio's; knelpunten en kansen
LEI/WUR

Krimp beheersbaar begeleiden
SEV, Pas bv, gemeente Bronckhorst en provincie Gelderland

De meerwaarde van multifunctionele landbouw in krimpgebied Noordoost-Groningen
WUR

U kunt de rapporten en onderzoeken terugvinden op onze website onder het kopje bibliotheek

Agenda

5

10 september 2012

100% Ondernemend

15:00 tot 22:00 in de Venne Kerk te Winschoten
Nieuwe kansen voor ondernemers, initiatieven van bewoners, wisselwerking noordelijke lokale en regionale economie

13 september 2012

Krimpcafé on tour

15.45 tot 17.30 in 't Wapen van Norg, Brink 4 te Norg
Sociale vitaliteit in een krimpregio door Jan Dirk Gardenier (CAB)

14 september 2012

Visiepresentatie jonge architectenteams

13.00 tot 17.00 Hotel Spoorzicht te Loppersum
Zeven jonge architectenteams hun ideeën voor de toekomst van het basisonderwijs in krimpgemeenten in Noordoost-Groningen

4 oktober 2012

Studieavond coöperaties in dorpen

19.30 – 22.30 uur MFC De Kompenije te Jubbega
Wat is nu eigenlijk een coöperatie? Hoe ontstaat een coöperatie? Waarom kiest men voor deze organisatievorm? Wat betekent dit voor gemeenten, zorgorganisatie en corporaties? Doelgroep: bestuurders van dorps-, plaatselijk en streekbelang, dorps huis of MFC/MFA en andere werkgroepen of commissies in Noord Nederland

11 oktober 2012

Krimpcafé on tour

15.45 tot 17.30 Fryslan, locatie volgt nog
Sabine Meier, lector krimp, Hanzehogeschool Groningen

Voor meer informatie over aanmelden verwijzen wij u naar de agenda op onze website: www.kennisnetwerkkrimp.nl